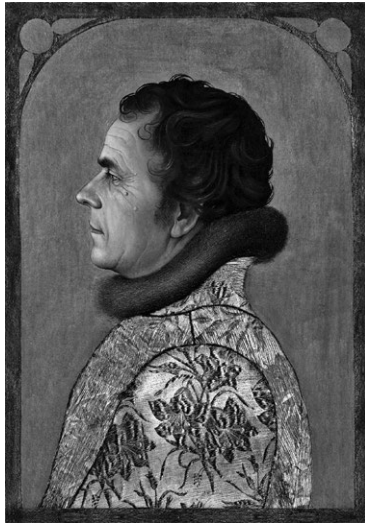

Kazys Saja
Pėdsakai

Kazio Sajos portretas,
dail. Stasys Petrauskas, 1983 m.
Drobė, aliejus, koliažas,
62x44 cm.

*Kazys
Sąja*

PIED

Tiesos
ir prasmės
gyvenime
beieškant

SA
KVI

Alma littera

VILNIUS / 2022

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Ši kūrinių, esantį bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-609-01-4941-6

© Kazys Saja, 2021

© Rimantas Dichavičius, 2022

© Agnius Tarabilda, 2022

© Leidykla „Alma littera“, 2022

Mamutè,
mano
šventoji
mama

M a m u t ė,
m a n o
š v e n t o j i
m a m a

Pagrandukas

Dar vaikystėj bandžiau kurti eilėraščius. Norėdamas save paguosti, o gal pasididžiuoti, koks aš nelaimingas.

*Užkasė ir mamą į tą patį smėlį,
Apleisti paliko mūs gimti namai.
Vokiečiai pražudė brolių nabagėlių,
Ir likau aš vienas, vienas visiškai...*

Po keliolikos metų, baigiant studijas Vilniuj, išėjo Vytauto Valiaus iliustruota mano apsakymų knygelė „Klumpės“. Kažkas pasiuntė ją savo bičiuliui į Ameriką. Kalifornijoje gyveno ten gimęs lietuvis Miltonas Starkus, prie pat vandenyno pasistatydinęs vilą „Palanga“. Miltonas domėjosi lietuviškom knygom, trejetą romanų net buvo išvertęs į anglų kalbą. Jis čia atklydusiam Apolinarui parodė mano „Klumpės“.

– Paskaityk. Gal čia – koks tavo giminaitis...

Apalis liko sujaudintas. Septyneriais metais vyresnis mano brolis leidyklai parašė laišką, o jame buvo įdėtas graudus laiškelis ir man.

Po devynerių metų vargais negalais gavau valdžios leidimą apsilankyti pas Apalį ir kitus tautiečius, radusius prieglobstį Amerikoje.

Mūsų Tetės aš beveik neprisimenu. Jis gulėdavo seklyčioje. Aukštiekninkas, rankas susikišęs po galva. Apalis tada jau lankė mokyklą.

Kai čia, prie Lėvens, tėvai statėsi gryčią, jie kaimynams ir bankui gerokai prasiskolino. Mes gyvenome skurdžiai. Mamutė vos ne kasdien buvo kviečiama kur nors darbuotis. Aš likęs vienas norėdavau pabendrauti su Tete, gulinčiu ir garsiai kosinčiu seklyčioje, bet jis vis kartodavo man:

– Nesiartink, Kazeli, prie manęs. Aš galiu tave apkrėsti.

O kai reikdavo jam ką nors paduoti, Tetė stengėsi nekosėti ir su manim beveik nesikalbėdavo. Mamutė sakydavo, kad Tetė serga džiova. O kad jis išgytų, reikia rytą vakarą melstis, prašyti Dievulio malonės.

Dar nebuvau sulaukęs trejų metų, kai mūsų Tetė pasimirė. Man vis dar atrodė, kad jis miega. Net atėję kaimynai kalba pakuždom, kad jo nepažadintų... Uždengiant karstą, kažkokia tetulė man liepė su Tete atsisveikinti ir jį pabučiuoti. Aš papurčiau galvą ir net palindau po stalu. Kita tetulė, mane iš ten ištraukus, sudavė per užpakalį. Tada aš ėmiau juoktis ir sprukau į kiemą.

Man pasidarė graudu ir liūdna tik tada, kai Skėrių kapinėse stovėjau šalia verkiančios mamos. Ji užpylė ant duobės nuleisto karsto tris saujas smėlio ir liepė man tą patį padaryti. Kažkas kalbėjo, stebėjosi, kad prie duobės nėra Apolinaro, gal jis mokykloje arba liko namie pašerti karvės ir pats ko nors pavalgyti?

Vėliau Mamutė nusivesdavo mane prie Tetės kapo. Sužinojau, kad čia anksčiau yra palaidoti ir du vyresni mano broliai – trylikametis Bernardas, sirgęs vandenlige, turėjęs didelę galvą

ir visai menką kūdikio protelį. Bet Mamutė į prieglaudą jo vis tiek neatidavusi. Kitas brolis Pranelis buvęs protingas, bet sirgęs skausminga kaulų liga. Mamutė man rodė keistus medinius skriemulius, kuriais buvo tempiamos ligos iškreivintos Pranelio kojos.

Mamutė mane, kaip ir Pranelį, buvo išmokiusi melstis šventajam Jonui Boskui, vaikų globėjui. Pranelis meldėsi ir prieš mirtį sapnavo: kunigas Boskas jam pasakęs: „Po trijų dienų aš tave palydėsiu į Rojų...“ Tikriausiai taip ir atsitiko, nes po to sapno septynmetis mano brolis mirė. Mamutė tikėjo, kad tie du jos vaikai, niekuo nenusikalte, tikrai jau danguje. Tik ji labai nenorėjo, kad ir mudu su Apaliu ten pergreit atsidurtume...

Tada, o gal kiek vėliau sužinojau, kad esu „pagrandukas“. Mažiausias, todėl Mamutei pats maloniausias. „Kaziukas – pagrandukas...“ Man tas žodis patiko. Apolinarą vadindavo Apaliuku, o brolis šaipėsi:

– Aš nesu apvalus...

M a m u t ė ,
m a n o
š v e n t o j i
m a m a

Randas

Tą dieną mama vėl buvo išėjusi kažkur darbuotis. Apaliui buvo prisakius, kad jis parėjęs iš mokyklos pašildytų skrylius, pats pavalgytų ir mane pavalgydintų. Bet šis kažkur užtrukęs tų skrylių neieškojo, sakė Lėveny matęs daug žuvų. Žadėjo pameškeriojęs grįžti. „Iškepsim ir dar mamą vakare pavaišinsim.“

Aš ir vėl gryčioj likau užrakintas. Žaislų neturėjau. Tik seną stalčių su baltom pupelėm – mano avelėm – ir „šabalbonais“, margom didesnėm pupom – mano karvėm. Kol pasidėdavau stalčių ant suolo, mano banda subėgdavo į kurį nors pakraštį, o aš apibardamas tas kvaišas aveles virbeliu atskirdavau nuo karvių. Kartais vilku sustaugęs visą bandą sujaukdavau taip, kad kai kurios baikščios avelės net iššokdavo per „tvorą“ ir atsidurdavo po suolu. Galiausiai toks ganymas man labai nusi-bodo. Bliaučiau kaip avis, staugčiau kaip koks vilkas, bet kas mane išgirs...

Mamutė Apaliui liepdavo mane užrakinti, kad kur nenuklyščiau ir nebraidyčiau po Lėvenį. Dabar ir Apalis negrįžta, ir

Mamutė vis dar nepareina. Ieškodamas kokio nors žaislo, o gal šiaip iš smalsumo seklyčioj ėmiau trauklioti komodos stalčius. Vienne radau sidabro bumbulus nuo Kalėdų eglutės. Jie buvo suvynioti į laikraščių skiautes, o pats gražiausias papuošalas – Betliejaus žvaigždė eglutės viršūnei pagražinti buvo susuktas į minkštą skarelę.

Visa tai apžiūrėjęs nusprendžiau padėti, kur buvo. Bet man užstumiant stalčių, kažkas garsiai cinktelėjo, ir aš supratau, kad Betliejaus žvaigždė subyrėjo. Dievuli, Dievuli! Ką aš padariau!.. Mes nebeturėsime tokios gražios eglutės, prie kurios Mamutė sukviestas net kaimynų vaikus.

Bet kas dėl to kaltas? Argi aš tyčia?.. Kalta pati Mamutė, Apalis... Kodėl jie taip ilgai nepareina? Aš labai noriu valgyti ir nebeturiu kur dėtis. Aš jau buvau numiręs, kai mane ištraukė iš Lėvens. Dabar aš pats noriu numirti! Nei mamai, nei broliui – esu niekam nereikalingas. Užlipau ant stalo, atsiguliu aukštelninkas kaip Tetė, sunėriau rankas ir užsimerkiau. Bet man palei nosį ėmė zyzauti musė, nusileido ant kaktos, paskui net ant smakro. Erzino mane ta bjaurybė ir trukdė numirti.

Galiausiai išgirdau durų brazdesį. Mamutė galbūt nustebo, kad esu vis dar užrakintas. Apalis turėjo seniai jau būti grįžęs. Ji lyg ir sakė kažką, bet aš jau nieko nenorėjau girdėti. Vos tik mama įžengė į gryčią, aš verkšlendamasis, rėkdamasis pasitikau ją su savo vaikiškais kumščiais ir spyriais. Mamutė, galiausiai apkabinusi mane, tepasakė:

– O aš tau kiškio pyrago parnešiau.

Ji paėmė duonriekį peilį ir, pasisodinusį mane ant kelių, atrėžė man papentelį kvepiančio ragaišio. Aš vis dar priekaištaudamas tebespurdėjau, Mamutė ne iš karto suprato, kad peilis grybštelėjo ir mano kaktą. Man beveik neskaudėjo, tik pajutau, kad per veidą jau teka kraujas.

Nebeatsimenu, ką tada Mamutė sakė ir kuo mane gydė. Abudu verkėm ir kaltinom ilgai nepareinantį Apalį. Kol ne toks jau didelis pjūvis virš kairiosios akies man užgijo, Mamutė vis glostė mane ir apkabinusi bučiavo. Kažkurią dieną jai pasakiau, kad ir aš esu nusikaltęs. Sutrupinau Betliejaus žvaigždę nuo Kalėdų eglutės. Mama labiau apsidžiaugė, negu nusiminė. Ji nebarė manęs ir priglaudusi pasakė:

– Gerai, Kaziuk, labai gerai. Tu dar pats nežinai, ką tu turi...

– O ką, Mamute? Ko aš nežinau?

– Turi, vaikeli, sąžinę... Galėjai nesakyti, bet sąžinė tau liepė.

Dabar ji liepia jums prisipažinti: anuomet tas mano įtūžis, noras kuo labiau įskaudinti mamą, Mamutę, kuri mane taip mylėjo, kaip niekas kitas, buvo pats niekingiausias. Tas nedidelis randas kaktoje jau seniai pranyko, o sąžinė dėl tokio įtūžio dar iki šiol man priekaištuoja.

M a m u t ė,
m a n o
š v e n t o j i
m a m a

Nuojauta

Kai pradėjau šeštuosius metus, manęs jau niekas namuose uždaryto nebelaikė. Dažniau susitikdavau su kaimynų vaikais, kartais nueidavau net į Balsių kaimą pas Andrašiūnus. Ten dažnai darbavosi Mamutė, su Andrašiūnų vaikais žaisdavom slėpynes, kartais net gaudavau kartu su jais pavalgyti.

Tąsyk aš ten ilgai užsibuvau. Sode jau buvo prinokusių kriaušių, saldinių obuolių ir slyvų. Kiek nori valgyk ir namo dar parsinešk. Bet nei krepšio, nei kelnių kišenių... Kišau į užantį. O kad neiškraičiotų, visas dovanas turėjau prilaikyti rankom. Buvo taip smagu, taip linksma – nė nepajutau, kaip atėjo vakaras. Iki namų – gal koks kilometras smėlėto kelio, skiriančio gelstančių javų laukus.

Pamačiau ryškiai raudoną besileidžiančią saulę ir staiga mane apėmė keistas liūdesys. Vis labiau stiprėjanti baimė, kad mano pėdomis gali atsėlinti kažkokia baisi nelaimė. Todėl turiu užlyginti smėlyje likusias savo pėdas! Obuolius, kriaušes, kurios byrėjo iš mano užančio, aš kuo toliau išmėčiau į rugius. Ir toliau rėpliojau keturpėscias, atbulas, delnais užtapšnodamas

pėdas. Baiminaus, kad šitaip repečkom aš iki sutemstant nepareisiu, bet šauktis pagalbos negalėjau.

Mamutė pasiuntė Apalį manęs ieškoti. Brolis netrukus mane surado, tik negalėjo suprasti, kas man pasidarė. Jis tik „einam, einam“, o aš verkdama jam bandau išlemti, kad mums abiem reikia saugotis, reikia žiūrėti, kad neliktų pėdų...

Savo būsenos aš net Mamutei namie nusakyti negalėjau. O po kelių dienų ji parėjo iš Pasvalio ir mane apkabinusi pasakė:

– Oi, Kazeli, tu nežinai, kas tavęs laukia... Doktorai mano krūtinėje surado vėžį.

– Žinau, – pakuždom atsakiau norėdamas kuo ilgiau pabūti jos šiltame glėbyje.

Mama dar turėjo vilties, kad Panevėžys ją išgelbės. Ir aš tuo tikėjau – juk ne šiaip sau to miesto pavadinime minimas vėžys... Doktorai padarys operaciją, iki pavasario darbų Mamutė gal dar spės pasveikti.

Dėl tos operacijos mums reikėjo parduoti savo karvę. Jokio kito gyvulio, išskyrus vištas, mes nebeturėjom. Pas mus apsigyveno kažkokia tetulė, kuri kaip įmanydama stengėsi mane su Apaliu pamaitinti. Išvirė mano „aveles“ ir „karves“... Kaimynai kartais atnešdavo mums pieno, duonos.

Džiaugėmės sulaukę iš Panevėžio grįžusios ir pralinksėjusios Mamutės. Ji man parvežė porą vaistais kvepiančių „špūlelių“ nuo pleistro gyjančioms žaizdoms užlipdyti. Apalis vėliau žadėjo sumeistrauti man ratelius gilėms arba riešutams vežioti...

Mamutė vėl ėjo į talkas, iš paskutiniųjų stengėsi atlyginti nors dalį skolų. Vienur kasė bulves, kitur rovė linus arba buvo kviečiama į javų kūlimo talką. Išvargusi vos bepareidavo namo. Galiausiai vieną pavakarę kaimynai ją parvežė ir gryčioje paguldė į lovą. Mamutė skausmingai dejavo, kažkas prasitarė,

kad reiktų iš Pasvalio parveždinti daktarą, bet mama purtė galvą, nes nebeturėjo kuo atsilyginti.

Naktį ji neteko sąmonės, nebedejavo, bet protarpiais jau rėkte rėkė, šaukė nesavu balsu. Kaimynės atėjusios uždegė žvakę. Žmonės, kurių mūsų gryčioj vis daugėjo, suklaupę ėmė kalbėti poterius.

Aš, jau anksčiau Mamutės pamokytas, meldžiausi rytą vakarą. Dabar čiupau tą patį medkotį peilį, seklyčioj suklypau prie Jėzaus ir Marijos paveikslų ir pridėjęs sau prie gerklės pradėjau šaukti, grasinti:

– Dieve, jeigu tu atimsi iš mūsų Mamutę, jeigu ji mirs, aš pasipjausiu! Tu būsi kaltas! Dievuli, Jėzau, pasigailėk... Tu juk viską gali.

Tie mano išrėkti žodžiai, tikriausiai ne tokie aiškūs ir ne tokie rišlūs, galiausiai nustelbė silpstančios Mamutės dejonės. Žmonės įžengę į seklyčią atėmė iš manęs peilį ir pasakė, kad mūsų mamai jau geriau. Ji atgavo žadą ir net išgirdo, kaip aš rėkauju.

Vėliau Mamutė mane apkabinus ne vienam kaimynui pasakys:

– Mano Kazytis išgelbėjo mane.

Tokiu vardu ji manęs anksčiau nevadindavo. Ji tą patį pasakė ir kalėdojančiam kunigui. Šis manęs paklausė, ar aš moku maldas, ar žinau, kaip reikia kalbinti Dievulį. Aš sukalbėjau „Tėve mūsų“ ir buvau pradėjęs „Sveika, Marija“, bet kunigas sustabdė, pagyrė mane ir iš savo piniginės išėmęs penkis litus padavė mamai. Mamutė apsidžiaugus norėjo pabučiuoti kunigui ranką, bet šis dar palaimino mus ir išvažiuodamas palinkėjo mums linksmų šventų Kalėdų.

Tačiau tais metais Kalėdų eglutės mes jau nebepapuošėm. Ne todėl, kad aš buvau sudaužęs Betliejaus žvaigždę. Mes net „šližikų“, kūčiukų, nebeišsikepėm. Tik artimiausia mūsų kaimynė,

prie pat kapų gyvenanti Dulkienė, atnešė mums trejetą saujų, įrišusi į savo skarelės kampą. Prisiminė, kaip mes kartu su jos vaikais viešėdavom, švėsdavom, kaip mums visiems būdavo linksma.

Ji dar paminėjo, kaip kartu su vaikais ateidavo pasveikinti mūsų kovo ketvirtą su Kazimierinėm. Mūsų Tetė buvo Kazimieras, Mamutė – Kazė ir savo vardadienio dar nesuvokiantis Kaziukas.

Tais metais mūsų mama Kazimierinių nesulaukė. Ji mirė vasario pabaigoj. Tada tarytum numiriau ir aš. Mirė bet koks mano noras gyventi.

Rytą, ilgiau pamigęs, aš pirmiausia puoliau į Mamutės kambarį ir pamačiau ją gulinčią tarp dviejų žvakių. Tada viskas man tarsį aptemo. Nežinau, kiek laiko aš išbuvau pasodintas ant skrynios šalia pašarvotos Mamutės. Rinkosi žmonės, vieni kitiems akimis rodė į mane, bet niekas nei kalbino, nei glostė, nei valgydino. Brolis tikriausiai buvo siuntinėjamas su įvairiausiais reikalais. Jis turėjo Pasvalyje pasitikti iš Kauno atvažiavusią dėdiną, paskui Mamutės seserį Juzę iš Žemaitijos... O aš tik žiūrėjau į Mamutės veidą ir į tas dvi vašku ašarojančias žvakes. Nulipęs nuo skrynios nulupau tuos vaško varveklus, įsidėjau į burną. Kramčiau kaip savo neviltį, liūdesį, nors nieko dabar nuryti negalėjau.

M a m u t ė ,
m a n o
š v e n t o j i
m a m a

Apalis

Žinodamas, kad po daugelio metų aš vėl susitiksiu su broliu, nusprendžiau nuvežti jam nors porą saujų žemės nuo mūsų šeimos kapo. Man ten bebūnant priėjo senutė, už akmeninės kapinių tvoros tebegyvenanti Dulkienė. Anuomet artimiausia Mamutės kaimynė.

– Ar tik ne Kaziuks? – paklausė manęs.

Pasakiau, kad niekas manęs taip gražiai nebevadina. Ir kad esu gavęs leidimą aplankyti Apalį, Apolinarą, gyvenantį Amerikoj.

– Apaliuką... – prisiminė Dulkienė. – Savo mamai jis kaip įmanydamas padėdavo, o Tetės Apolinaras nemylėjo.

Aš, žinoma, paklausiau, kodėl.

– Per tėvo laidotuves jis, kaip niekur nieko, su mano vaikais išėjo į mokyklą. Neatrodė nei liūdnas, nei namo pareiti nesišubino. Kai susitiksit, pats galėsi paklausti, kodėl jis taip...

Kai prie Apalio mūrinio namo Santa Monikoj išpyliau Skėrių kapinių smėlį, Apolinaras susigraudino. Jam norėjosi ne tik užsirūkyti, bet ir išgerti. Prie stalo paklausiau, ar Dulkienė kalbėjo tiesą, kad jis Tetės nemylėjo. Apalis dar gurkštelėjo džino

su toniku ir pradėjo pasakoti. Taip, lyg tą vaikystės nuotykią jis būtų ne kartą prisiminęs ir vertinęs.

– Tu dar nebuvai gimęs ir galbūt nežinai, kad mūsų tėvai yra turėję kaimo krautuvėlę.

– Žinau, – atsakiau. – Žemaitijoje tetos man pasakojo.

– Aha... Vieną sekmadienį tėvai abu išėjo į bažnyčią. Į kažkokius atlaidus. Žinai, kodėl nevalgė?

– Tikriausiai žadėjo po išpažinties priimti Komuniją...

– Taip. Tą dieną likęs namie aš toj mūsų krautuvėlėj pasistačiau kėdę ir užlipęs jau galėjau pasiekti viršutinę lentyną. Nuo jos nukėliau skardinę dėžę su saldinais. Pačiais geriausiai, šokoladiniais. Man jų dar niekas nebuvo davęs net paragauti. Maniau, paimsiu tik vieną. O jau kvapas! O jau gardumėlis!.. Neišken-
tęs suvalgiau antrą ir trečią... Kiekvienas saldinis apvilktas net keliais drabuželiais. Pirmas stiklinis, permatomas. Po juo koks nors paveikslėlis... Trečias – pats brangiausias, sidabrinis.

– Folią, – patikslinau.

– Tokio žodžio aš tada nežinojau. Aš tuos popierėlius išlyginęs susidėjau į kepurę, kad galėčiau dar pats pasidžiaugti ir draugams pasigirti. Pajutau, kad man jau metas prie liepto pasitikti Tetę su mama. Jie dar turėtų man parnešti cukruotą bandelę už penkis centus. Buvau pamokytas, žinojau, kaip šiandien turiu juos pasitikti. Priėmusius Šventąją Komuniją. Sakydamas „garbė Jėzui Kristui“ nusiėmiau kepurę, o tie saldinių popierėliai tik firrr... O Tetė, užuot atsakęs „per amžius amen“, man trenkė antausį. Tokį, kad aš net nugriuvau. Ir dabar man šita ausis tebespengia.

Apalis tą skaudų pasakojimą užbaigė juokaudamas, o aš, lyg ir užstodamas Tetę, pasakiau:

– Bet juk tu žinai, kad mes buvom labai neturtingi. Ir tą krautuvėlę teko uždaryti.

– Taip, dabar ir aš daugiau žinau negu tada, tik pradėjęs lankyti pirmą skyrių...

Jis dar išgėrė, bet nebuvo girtas. Paklausiau, ar brolis prisimena, kaip mane surado, grįžtantį nuo Andrašiūnų. Bijantį palikti savo pėdas.

– Pėdos, pėdos... O tu atsimeni tą žiemą, kai tau prie kojų buvo prišalusios naginės?

– Prisimenu, skaudėjo... Nesupratau, kam jūs tas mano kojas dar trinate sniegu.

– Ne tik sniegu... Mama turėjo vaistinėj pirkti kažkokius tepalus, kad tau nereiktų gultis į ligoninę. Čia tau ne saldainiai, apie kuriuos ką tik šnekėjom.

– Tai gal apie tai nebešnekėkim.

– Tu prisiminei pėdas. Savo pėdas. O apie zuikio – turbūt esi pamiršęs.

– Aa... – supratau, ką jis turi galvoj. – Tu buvai mane išmokęs atpažinti kiškio pėdas.

Apalis vasarą įvairiais būdais sugaudavo žuvis, o žiemą buvo įsigudrinęs kilpomis gaudyti kiškius.

– Tu manei, kad, sugavęs kiškį, parnešiu tau kaip kokį katiną, kurį galėtum glostyti, kol įsitikintum, kad jo ausys už uodegą ilgesnės... Bet pamatęs, kad parsinešiau jau nebegyvą, nusiminei. Vieną dieną pastebėjęs sniege kiškėlio pėdas nusekei norėdamas tą kiškėlį išgelbėti. Prisimeni?

– Prisimenu. Buvau pasiklydęs.

– O kai tu stengeis užlyginti smėlyje savo pėdas, mama buvo bemananti, kad tau galvoj negerai. Nuo to karto, kai krisdamas nuo liepto trenkeisi į akmenį.

– Ne, Apali, ne... Tai buvo nuojauta, kuri manęs neapgavo.

– O aš jus tada apgavau, – vėl šaipėsi brolis. – Tu buvai toks nugeibęs ir mamai pridaręs tiek rūpesčių, kad aš nusprendžiau tave nuskandinti.

Pamaniau, kad Apalis juokauja, fantazuoja, bet jis, matyt, nusprendė man būti atviras.

– Turėtum atsiminti... Pasisodinau tave ant pečių, maniau, griūsime nuo liepto pačioje giliausioje vietoje. Aš moku plaukti, o tu... Ką padarysi... Tokia Dievo valia. Bet pamačiau pareinančią mamą, griuvau... Susitrenkiau koją, o tu – galvą. Išgelbėjau tave jau netekusį sąmonės. Nepyk – aš tik norėjau kaip nors palengvinti mamai gyvenimą.

Aš patylėjęs pasakiau, kad liūdna išsipildžiusi nuojauta anuomet atsirado ne dėl mano sutrenktos galvos.

– Tada iš kur? Kaip tu manai?

Atsakymo tąsyk nesuradom. Savo nuojautas vadinam spėjimu, išvadom, apibendrinam turimas žinias... Arba laikome kažkokiu depresijos priepeoliu.

Apalis, mano vienintelis brolis, seniai jau po žeme, o aš vis dar kaupiu gyvenimo patirtį. Tai, ko dar nežinau, vertinu labiau negu tai, ką jau žinau. Mano nuojauta kužda, kad iki šiol mane globoja ir saugo man viską atleidusi Mamutė.

Netgi tai, ką iki šiol esu parašęs, veikiausiai esu perėmęs iš jos. Tai rodo ir Mamutės laišakai, kuriuos Čikagoje radau pas Tetės seserį Barborą. Ji buvo Apalio krikštamotė. Todėl anuomet suvargusi mūsų mama per laiškus prašė šios tokios pagalbos.

Paslapties pojūtis, nuojauta, kad mes kažko svarbaus dar nesuvokiame, mus ragina ieškoti. O ieškojimas teikia mums viltį ir šiek tiek įprasmina gyvenimą.

Radijušas

Man jau buvo treji, o gal net ketveri metai. Mudu su mama ruošėmės eiti į bažnyčią. Iki Pasvalio – basi, o ten, prie Svalios, nusimazgosime kojas, apsiausime bateliais ir pašte įmesim laišką į Ameriką. Barborai Rudakienei. Ji – mūsų mirusio Tetės sesuo ir Apalio, mano brolio, krikštamotė. Jis ir pats krikštamotei parašė: „Brangi Tetule, aš jau išaugau ir nudėvėjau drabužius, kuriuos man buvote atsiuntus. Nežinau, kuo reiks apsitaisyti, kai rudenį turėsiu eiti į mokyklą. Bučiuoju Tamstos rankeles ir prašau: gal vėl atsiųstumėt man kokių nors, kad ir nenaujų, jau panešiotų skudurėlių.“

Mama iš geraširdės Rudakienės tikėjosi gauti ir keliolika dolerių, o Pasvaly ketino aplankyti vieną savo bičiulę, kuri buvo laimingai ištekėjusi ir su savo vyru čia apsigyvenusi. Gal ji paskolins mamai bent pusšimtį litų. Mokesčiams, daktarui, vaistams – bent iki to laiko, kol sulauks pagalbos iš Amerikos.

Šį kartą Mamutė nebeturėjo nė penkių centų, kad po visų pamaldų man nupirktų bandelę. Sakė, ten, kur mes einam, būsim pavaišinti. Liepė man būti mandagiam ir visoms ten esančioms ponioms pabučiuoti ranką.